

ธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋า :
ข้อโต้แย้งการนำแนวคิดธรรมชาตินิยมมาใช้กับมนุษย์
Naturalism of Taoist Philosophy : Arguments of
Applying the Taoist Naturalism to Human Beings

ณรงค์วรราช บุญมา
Narongwas Boonma
สาขาวิชาสังคมศึกษา
Program in Social Studies
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University
E-mail: narongwas2515@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์แนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋าประเด็นข้อโต้แย้งการนำแนวคิดธรรมชาตินิยมมาใช้กับมนุษย์พบว่า 1. แนวคิดหลักของปรัชญาเต๋านั้นเป็นหัวใจสำคัญคือการมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับธรรมชาติ โดยเชื่อว่า “ธรรมชาติคือสิ่งจริงแท้” ซึ่งเรียกว่า เต๋า เต๋าคือธรรมชาติ ธรรมชาติคือเต๋า การเข้าถึงธรรมชาติก็คือการเข้าถึงเต๋า ธรรมชาติหรือเต๋าคือสัจจะ หากต้องการโลกให้เข้าถึงสัจจะ ก็ไม่ต้องสร้าง ไม่ต้องพัฒนา ไม่ต้องปรุงแต่งอะไร การไม่ทำอะไรก็คือการกระทำที่จะทำให้โลกเข้าถึงสิ่งจริงแท้คือสัจจะหรือเต๋า 2. การนำแนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋ามาใช้กับธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย อันเนื่องมาจากแนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋ามีความสุดโต่งอยู่ในตัวกล่าวคือปฏิเสธการสร้าง การพัฒนาเชิงวัตถุทุกรูปแบบ ตลอดจนการฝึกอบรมศึกษาพัฒนาสติ

ปัญญาในรูปแบบของการเรียนรู้ ปฏิเสธการกระทำทุกรูปแบบ การกระทำที่แท้จริงคือการไม่กระทำสิ่งใดๆ นั่นเอง เพียงแต่เข้าถึงธรรมชาติกลับคืนสู่ธรรมชาติทุกอย่างก็จะมีปัญหา ซึ่งหลักปรัชญาดังกล่าวนำมาใช้กับมนุษย์ทุกคนไม่ได้หรืออาจจะทุกคนเลยก็ได้ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา มนุษย์ต้องได้รับการศึกษา ฝึกฝนอบรมและพัฒนา จึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้และเข้าถึงสัจธรรมในที่สุด

คำสำคัญ : ธรรมชาตินิยม, ปรัชญาเต๋า และ ธรรมชาติของมนุษย์

Abstract

This paper studies naturalist concept of Taoism on the issue of an argument of applying the Taoist naturalism concepts to human beings. Findings reveal that 1) the main idea of Taoist philosophy is to focus on nature. According to Taoism, “nature is real”, and such nature is actually called Taoism. In other word, Tao is nature and nature is Tao. Accessing to nature is accessing to Tao. It is also said that nature or Tao is truth. If the world needs access to truth, there is no need to build, develop or refine anything. Doing nothing is the action of accessing to truth. Findings also reveal that 2) the application of naturalistic concept of Taoist philosophy on human is not easy. This is because the naturalist concept of the Taoist philosophy is extreme. That is, its' rejection to all kinds of creation and all kinds of object-oriented developments, intellectual training, and its belief that real action is doing nothing could not be applicable to all humans, especially when being applied in the context of education. In order to become a complete human who can access to truth, everybody must receive education, go through training and development.

Keywords : naturalism, Taoism, and human nature.

บทนำ

สำนักปรัชญาเต๋าเป็นอีกสำนักความคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาและวัฒนธรรมจีน ปรัชญาสำนักนี้ก่อกำเนิดขึ้นในยุคคลาสสิกของจีนเช่นเดียวกับปรัชญาสำนักขงจื้อคือยุครุนขิวและจั้นกั๋ว ผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋ามีชื่อเดิมว่า หลีโหว แต่รู้จักกันทั่วไปว่าเล่าจื้อ เล่าจื้อเป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่ง ความคิดเห็นส่วนใหญ่ของเล่าจื้อปรากฏอยู่ในหนังสือเต๋าเตอจิง ปรัชญาในหนังสือนี้มีอิทธิพลแก่ความคิดและศิลปวิทยาของจีนเป็นอย่างยิ่ง หนังสือ **เต๋า เตอ จิง** นี้ส่วนใหญ่บรรจุข้อเขียนเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในชีวิต เช่น ผู้ที่รอบรู้มักจะไม่พูดมาก และผู้ที่พูดมากมักจะไม่รู้ สำนักเต๋าเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าปรัชญาเหลา-จวง (Lao-Zhuang Philosophy) เพราะอ้างอิงเนื้อหาปรัชญาจากคัมภีร์หลักของสำนักนี้คือ **เต๋า เตอ จิง** มักเรียกอีกอย่างว่า คัมภีร์เล่าจื้อ และ จวงจื้อ

สำนักเต๋าได้รับการสนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ผู้ถูกกดขี่ แต่คนชนชั้นที่มีการศึกษาดีไม่มีใครนิยมชมชอบนัก ผลก็คือเต๋าจึงค่อย ๆ เสื่อมไป และต่อมามีคนส่วนมากยังศรัทธาในลัทธิแบบเชื่อในโชกลางและไสยศาสตร์ยิ่งทำให้พวกนับถือลัทธิของขงจื้อพากันเหยียดหยาม ด้วยเหตุเพราะลัทธิเหยียดหยاملัทธิเต๋านี้เอง คนเลยไม่สนใจวิทยาศาสตร์ ดังนั้นประเทศจีนจึงเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์น้อยเกินไป เพราะไปหลงตำหนิลัทธิเต๋า ขณะที่ในความเป็นจริงลัทธิเต๋านี้กลับเป็นผู้ค้นพบเรื่องทางวิทยาศาสตร์มาก่อนชนชาติใด ๆ ด้วยซ้ำ ตัวอย่างเช่น การประดิษฐ์ดินปืน และจากการที่ผู้นิยมลัทธิเต๋ามักมุ่งเน้นค้นหาความจริงเกี่ยวกับชีวิต และมักหนีปัญหาต่าง ๆ ด้วยการไปใช้ชีวิตใกล้ธรรมชาติ ส่งผลให้ค้นพบการบำบัดรักษาโรคด้วยสมุนไพร อันเป็นต้นกำเนิดแห่งวิวัฒนาการด้านความรู้ทางการแพทย์อีกด้วย

สำนักเต๋า หรือ **เต๋าเจีย** ไม่ได้มีที่มาจากเรียกสำนักความคิดที่มีผู้ก่อตั้งสำนักอย่างชัดเจน เหมือนอย่างสำนักเล่าจื้อ (Laozi) แนวคิดและหลักคำสอนลัทธิเต๋าเป็นลัทธิที่จะทำความเข้าใจได้ยาก เพราะการเข้าถึงลัทธินี้จะต้องมีสัมผัสพิเศษที่สามารถเข้าถึงภาวะความจริงได้ ผู้นิยมลัทธิเต๋าเองก็ไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ที่จะเข้าใจความจริงเกี่ยวกับชีวิตและโลกโดยการคิดและการใช้เหตุผล หรือโดยการกระทำแต่ความดี การแสวงหาเต๋าหรือทางนี้ อาจทำได้ด้วยการปฏิเสธที่จะรับว่า

ตนเองเป็นผู้มีวิชาหรือผู้รอบรู้ และให้อยู่อย่างสงบ ใช้ชีวิตง่าย ๆ กับธรรมชาติ ความรู้มีใช้เป็นของดี หากแต่ช่วยเสริมสร้างความชั่ว ดังที่ปรากฏในหนังสือที่แสดงความคิดของเล่าจื๊อว่า ผู้ที่มีความสามารถมักจะไม่ถกเถียงกันด้วยเรื่องต่าง ๆ การทะเลาะถกเถียงกันแสดงถึงการไร้สมรรถภาพ (สุวรรณา สถาอานันท์, 2539).

อย่างไรก็ตาม เหตุผลหลักของการเรียกแนวคิดนี้ว่า “สำนักเต๋า” เป็นเพราะปรัชญาสำนักนี้ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เต๋า (วิถีหรือมรรควิธีที่แท้) เป็นหลักมากกว่าสำนักอื่น แม้ว่านักปรัชญาจีนยุคคลาสสิกต่างมุ่งหาคำตอบว่าอะไรคือเต๋าหรือมรรควิธีที่แท้ แต่ทั้งเล่าจื๊อและไม้อ้อต่างเน้นให้คำอธิบายต่อมโนทัศน์เต๋อในเชิงเป็นวิถีมนุษย์เป็นหลัก ในขณะที่สำนักเต๋อามองมโนทัศน์เต๋อเป็น 3 ลักษณะคือ

1) เต๋อในฐานะเป็นวิถีมนุษย์หรือสังคม

2) เทียนเต๋า หรือวิถีธรรมชาติ และ

3) เต๋ออันยิ่งใหญ่ (Great Tao) หรือสรรพสิ่งที่กำเนิดขึ้นและดำเนินไปในจักรวาลทั้งหมด สำนักเต๋อเน้นให้ความสำคัญกับเต๋อในแบบที่สองและสามซึ่งเป็นความเป็นจริงในเชิงอภิปรัชญา โดยมองว่าการที่มนุษย์จะดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกับเต๋ออันยิ่งใหญ่จะต้องเข้าใจความเป็นจริงของวิถีธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก ในขณะที่สำนักเล่าจื๊อเน้นเต๋อที่เป็นวิถีมนุษย์หรือจริยธรรมเป็นหลัก การที่สำนักเต๋อถกเถียงกับสำนักเล่าจื๊อในเรื่องความหมายของ เต๋ากับ เต๋อ (คุณธรรมหรือพลัง) นั้น ไม่ได้ถกเถียงกันในแง่การให้ความหมายเชิงภววิทยา แต่ถกเถียงกันในแง่ว่ามนุษย์ควรจะตอบสนองหรือมีปฏิสัมพันธ์อย่างไรกับมนุษย์ ปรากฏการณ์ และสิ่งอื่นใดในโลกที่เป็นบริบทแวดล้อมและสัมพันธ์กับเรา สำหรับสำนักเต๋อ เต๋อจึงมิใช่เป็นเพียงความจริงบางอย่างที่ถูกค้นพบ หากแต่เป็นทั้งทางที่เราเดินตามและทางที่เราถูกปล่อยไปตาม ดังที่จวงจื๊อกล่าวไว้ว่า “อันวิถีทางจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการเดินทาง” (ปกครอง ลิมปุนสุรณ, 2540: หน้า 36)

การที่สำนักเต๋อเน้นการหวนกลับคืนสู่วิถีธรรมชาติและดูเหมือนมีท่าทีปฏิเสธสังคม พวกอัตนิยม (egoism) และกลุ่มที่หลี้กลี้สังคมจึงถูกจัดไว้เป็นพวกสำนักเต๋อด้วย แต่ทั้งนี้ยังเป็นพวกเต๋อแรกเริ่มซึ่งยังไม่ได้พัฒนาความคิดเกี่ยวกับมรรควิธีอย่างชัดเจน นักปรัชญาของสำนักเต๋อที่พิจารณาและให้คำตอบเชิงปรัชญาอย่าง

ลุ่มลึกต่อปัญหาการจัดระเบียบสังคม การปกครอง และวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นปัญหาหลักในปรัชญาจีนยุคคลาสสิก คือ เล่าจื๊อ และจวงจื๊อ แม้ว่าทั้งคู่จะสนใจความเป็นจริงสูงสุดหรือเต๋าเหมือนกัน แต่มีข้อแตกต่างบางประการที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษาปรัชญาของทั้งสอง คือ ทั้งเล่าจื๊อและจวงจื๊อมี “คู่สนทนา” หรือเป้าหมายในการถกเถียงโต้แย้งแตกต่างกัน การพิจารณาปัญหาเชิงปรัชญาบางประการจึงแตกต่างกันไปด้วย รวมทั้งวิธีการเขียนคัมภีร์ก็แตกต่างกัน เล่าจื๊อเขียนเต๋าเต๋อจิงเป็นบทกวีสั้นๆ ในลักษณะรำพึงรำพันผู้เดียว และมุ่งวิพากษ์วิจารณ์หลักการปกครองของสำนักเล่าจื๊อที่ให้ความสำคัญกับจารีต วัฒนธรรม และคุณธรรมต่างๆ เป็นหลัก ในขณะที่จวงจื๊อเสนอปรัชญาของตนผ่านเรื่องเล่าที่ในบางบทมีการสนทนาถกเถียงกัน และมีการใช้ภาษาที่เต็มไปด้วยวรรณศิลป์ทั้งอุปมาอุปไมย ปฏิพท และเรื่องเล่าในเชิงขบขัน ประชดประชัน อีกทั้งจวงจื๊อมุ่งถกเถียงประเด็นเรื่องภาษา ความรู้ และความจริงกับนักปรัชญาสำนักแห่งนาม (Mingjia หมิงเจีย) อย่างโดดเด่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งฮุยจื๊อ (Hui shi/Huizi)

สิ่งที่ควรพึงระวังอีกประการหนึ่งเมื่อศึกษาปรัชญาสำนักเต๋าคือความคิดที่ว่าสำนักเล่าจื๊อและสำนักเต๋ามีเนื้อหาความคิดที่ตรงข้ามกันเหมือนขั้วหยิน-หยาง ภาพของสำนักเต๋า หรืออีกนัยหนึ่ง คนมักเข้าใจกันว่าสำนักเต๋าเป็นแนวคิดที่วิพากษ์และเป็นส่วนเสริมปรัชญาสำนักเล่าจื๊อ สำนักเต๋าจึงมักถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่เน้นการไม่ตอบสนอง ให้ความสำคัญกับเพศหญิง รักความสันโดษ เน้นพัฒนาจิตวิญญาณ มีลักษณะเป็นรหัสลัทธิ และยึดถือวิถีชีวิตเชกเชนศิลป์ รวมทั้งมีท่าทีเชิงอนาธิปไตย วิมตินิยม สัมพัทธนิยม และปฏิเสธสังคม ในทางตรงกันข้าม สำนักเล่าจื๊อมักถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่เน้นการสั่งสอนคุณธรรม ยึดถือขนบจารีต และให้ความสำคัญกับการปกครองโดยอำนาจของกษัตริย์และขุนนาง การมีกรอบความคิดว่าสองสำนักนี้มีเนื้อหาความคิดที่ตรงข้ามกันเหมือนขั้วหยิน-หยาง เป็นการทำลายความเข้าใจที่ลึกซึ้งและซับซ้อนต่อปรัชญาทั้งสองสำนักนี้ อันที่จริงแล้วทั้งสองต่างมีพื้นฐานความคิดบางอย่างที่มีร่วมกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น ทั้งสองสำนักต่างเน้นเรื่องการขัดเกลาการฝึกฝนตน และมองการดำเนินชีวิตในเชิงสุนทรีย์ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการแสวงหามรรควิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในโลกนี้

มากกว่ามุ่งหาความเป็นจริงที่เป็นนามธรรมและอุดมคติ อีกทั้งยังยอมรับลักษณะเฉพาะและความสำคัญพื้นฐานของบุคคลในการมีส่วนร่วมกำหนดโลก โดยเล็งเห็นความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกระหว่างสิ่งแวดล้อมและบริบทกับปัจเจกบุคคล เดวิด ฮอลล์ และโรเจอร์ เอมส์ (David Hall and Roger Ames, 1998) เสนอว่าทั้งสองสำนักต่างเน้นแนวคิดเรื่อง “ความอ่อนน้อม” (deference) กล่าวคือ สำหรับสำนักเล่าจื๊อ แนวคิดนี้สะท้อนผ่านคุณธรรม ชู้ หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ในขณะที่สำนักเต๋าแนวคิดเรื่องการอ่อนน้อมจะสะท้อนผ่าน คู่เหว่ยหรือการกระทำโดยไม่กระทำ

สำนักเต๋าและสำนักเล่าจื๊อมีความแตกต่างบางประการที่มีนัยสำคัญเช่นกัน พวกเขาถือว่า สำนักเล่าจื๊อเข้าใจมรรควิธีว่าเป็นวิถีแห่งมนุษย์ ซึ่งเป็นการมองโลกโดยแบ่งแยกมนุษย์กับธรรมชาติออกจากกันอย่างชัดเจน สำนักเต๋าจึงโต้แย้งสำนักเล่าจื๊อว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับโลกธรรมชาติเท่าที่ควร เน้นการขัดเกลาและฝึกฝนตนในบริบทของวัฒนธรรมหรือโลกมนุษย์เป็นหลัก แต่สำหรับสำนักเต๋า การขัดเกลาฝึกฝนตนมิใช่กำหนดอย่างง่ายตายภายในบริบทของโลกมนุษย์ การดำรงอยู่ของมนุษย์ในกระบวนการทั้งหมดมิใช่จะถูกกำหนดโดยลדתอนเป็นเพียงคุณค่าและเป้าหมายของมนุษย์เท่านั้น หากแต่จะต้องถอดถอนมนุษย์จากการเป็นศูนย์กลางในการกำหนดคุณค่า ความหมาย และหลักปฏิบัติต่างๆ แล้วมีชีวิตอย่างกลมกลืนกับกระบวนการของโลกธรรมชาติ

ธรรมชาตินิยมในปรัชญาเต๋า

แนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋านั้น มีมโนทัศน์สำคัญของปรัชญาสำนักเต๋ายู่ และมีมโนทัศน์สำคัญนั้นประกอบด้วย เต๋า เต๋อ คู่เหว่ย ซึ่งแต่ละมโนทัศน์นั้น มีลักษณะเฉพาะและมีรายละเอียด ดังนี้

1) เต๋า

คำว่า “เต๋า” จะเป็นคำที่ใช้ทั่วไปในยุคคลาสสิกเพื่อสื่อถึง “วิถี” “หนทาง” และ “การนำทาง” แต่สำนักเต๋ายึดคำนี้เพื่อสื่อถึงความเป็นจริงสูงสุดที่เป็นกระบวนการอันเป็นพลวัตของโลกทั้งหมด และสื่อถึง “วิถีแห่งธรรมชาติ” แม้ว่า เต๋าจะเป็น

คำที่ใช้ทั่วไปในยุคคลาสสิกเพื่อสื่อถึง “วิถี” “หนทาง” และ “การนำทาง” แต่สำนักเต๋าใช้คำนี้เพื่อสื่อถึงความเป็นจริงสูงสุดที่เป็นกระบวนการอันเป็นพลวัตของโลกทั้งหมด และสื่อถึง “วิถี” ธรรมชาติ สำนักเต๋ามองโลกว่าไร้ระเบียบและเป็นที่รวมความเป็นไปได้ของแบบแผนต่างๆ การเข้าใจโลกจึงมิใช่การเข้าใจผ่านทฤษฎีวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำไปอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามโลกทัศน์ที่ว่าเบื้องหลังปรากฏการณ์อันหลากหลาย มีความจริงสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น (the One behind the many) (Hall, David and Roger T. 1998) การเข้าใจ เต๋าจะต้องเข้าใจผ่านกรอบความคิดเฉพาะบางกรอบ (เต๋อ) เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะสำนักเต๋ารวมทั้งปรัชญาจีนยุคคลาสสิกทั้งหมด ไม่ได้มองจักรวาลในลักษณะที่มีต้นกำเนิดมาจากความว่างเปล่าด้วยอำนาจของพระเจ้าผู้สร้าง (creation ex nihilo) และไม่ได้มองว่าทุกสิ่งทุกอย่างดำรงอยู่ในและดำเนินภายในกฎเดียว (single-ordered world) หากแต่มองว่าโลกธรรมชาติคือที่รวมทุกสรรพสิ่ง (萬物) ซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ และมีกระบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นไปเอง (จื่อหฺวาน) โดยไม่ต้องมีกฎสากลหรือผู้กระทำภายนอกเป็นตัวกำหนด ด้วยเหตุนี้ความต่อเนื่องที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ของสรรพสิ่งจึงทำให้ เต๋าเป็น “หนึ่ง” เดียว ส่วนความแตกต่างของสรรพสิ่งในโลกทำให้ เต๋ามีความหลากหลาย และความเปลี่ยนแปลงในโลกทำให้ เต๋าเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

การที่สำนักเต๋าสอนให้เรากลับสู่ เต๋าหรือต้นกำเนิดของสรรพสิ่งจึงมิใช่การทำตัวให้อยู่เหนือกาลเวลา หากแต่คือการหลอมรวมกับพลังและที่มาของความเปลี่ยนแปลงในโลก การที่ทั้งเหลาจื้อและจวงจื้อมองว่า เต๋าเป็นความเป็นจริงสูงสุดที่ยากจะหยั่งถึงและไม่สามารถให้นามได้ มิใช่หมายความว่ามนุษย์ไม่อาจเข้าใจความเป็นจริงนี้ได้เลย หากแต่เหลาจื้อและจวงจื้อต้องการย้ำเตือนว่าการเข้าใจ เต๋าไม่อาจเข้าใจผ่านภาษาได้ทั้งหมด แม้ว่าทั้งคู่จะเข้าใจข้อจำกัดของภาษาในการสื่อความหมายของ เต๋าก็จริง แต่เมื่อจำเป็นต้องใช้ภาษาสื่อความทั้งสองจึงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อให้ผู้คนเข้าใจความเป็นจริงนี้ได้มากที่สุด สำหรับเหลาจื้อ เต๋าจะปรากฏผ่านกระบวนการกลายเป็น (process of becoming) ของการมีสภาวะ (being) และไร้สภาวะ (non-being) กล่าวคือ ทุกสรรพสิ่งจะต้อง

ดำเนินไปสู่ภาวะตรงข้ามเสมอ เช่น จากมืดไปสว่าง จากฤดูร้อนไปสู่ฤดูหนาว เป็นต้น ภาวะตรงข้ามนี้ไม่ใช่ขัดแย้งหากแต่เป็นภาวะที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน ดังเช่นใน*เต๋าเต๋อจิง* บทที่ 2 กล่าวถึงความน่าเกลียดว่าอุบัติขึ้นเพราะมนุษย์รู้จักความสวย ความชั่วอุบัติขึ้นเพราะมนุษย์รู้จักความดี และบทที่ 11 กล่าวถึงประโยชน์ของ “การไร้สภาวะ” ว่าหากไม่มีความว่าง หม้อย่อมไม่อาจนำไปใส่น้ำได้ ล้อที่ไม่มีซี่ของรู ของคุณล้อ ย่อมไม่อาจใช้งานได้ เป็นต้น การที่เหลาจื๋อใช้ปฏิบัติใน*เต๋าเต๋อจิง* เช่น รูปที่ไร้รูป สดับฟังแต่มีอาจได้ยิน เป็นต้น ก็เพื่อสื่อให้เห็นว่าไม่มีสิ่งใดคงอยู่ในสภาวะใดๆ นั้นโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่มีรูปย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะไร้รูป และที่มีรูปได้ก็เพราะมีความไร้รูปเกิดขึ้นด้วย การที่สรรพสิ่งดำเนินไปตามกระบวนการกลายของภาวะหยิน-หยางดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เหลาจื๋อจึงกล่าวถึง *เต๋า* ในทำนองว่าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง (ปกรณัม ลิมปนูสธร์น, 2540: หน้า 44) ดังที่ใน*เต๋าเต๋อจิง* บทที่ 42 บันทึกไว้ว่า

ธรรมวิถี (เต๋า) ก่อกำเนิดหนึ่ง หนึ่งก่อกำเนิดสอง สองก่อกำเนิดสาม สามก่อกำเนิดสกลสิ่ง

สกลสิ่งล้วนแบกไว้ซึ่ง ‘อิน’ (หยิน) และกอดไว้ซึ่ง ‘หยาง’ (หยาง)

ประกอบด้วย ‘ปราณ’ (ชี) จนเกิด ‘ดุลยภาพ’

คำกล่าวของจวงจื๋อดังกล่าวต้องการย้ำเตือนว่าภาษามีข้อจำกัด และภาษาทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่า เต๋ามีตัวตนหรือมีสภาวะอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการให้นาม เต๋าคือเป็นการกำหนดความมีสภาวะให้เกิดขึ้นไปด้วย ดังที่จวงจื๋อกล่าวไว้ว่า “สรรพสิ่งมีขึ้นได้เพราะการขนานเรียก” (ปกรณัม ลิมปนูสธร์น, 2540: หน้า 36) การเข้าใจ เต๋ออย่างถ่องแท้จึงมีอาจเกิดขึ้นได้ผ่านการใช้ภาษาเท่านั้น

2) เต๋อ

เต๋อ มักแปลว่า “คุณธรรม” ทำให้เข้าใจว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ “คุณธรรม” (virtue) ในปรัชญากรีก แต่ เต๋อมีนัยเชิงจักรวาลวิทยาที่สัมพันธ์กับ เต๋ออย่างแนบแน่น เต๋อยังแปลว่า “พลัง” ที่ทำให้กิจต่างๆ ประสบความสำเร็จ เต๋อจึงเป็นความสามารถที่จะแสดงหรือปฏิบัติตามมรรควิธีอย่างถูกต้องและงดงาม

ความสามารถนี้รวมทั้งความสามารถที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาตนและที่ไม่ต้องผ่านการเรียนรู้ *เต๋า* จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือเพิ่มพูนได้ภายหลัง นอกจากนี้ *เต๋า* เป็นมโนทัศน์ที่จะต้องเข้าใจควบคู่กับ *เต๋า* เพราะหากมองในภาพใหญ่แล้ว *เต๋า* คือกระบวนการที่เป็นพลวัตของโลกทั้งหมดและเป็นที่ยรวมของสิ่งเฉพาะทั้งหลาย ซึ่งแต่ละสิ่งเหล่านี้ต่างมี*เต๋า* ของตน แต่หากมองในภาพย่อยผ่านมุมมองของปัจเจกบุคคลแล้ว *เต๋า* ของคนๆ นั้นจะต้องพัฒนาหรือเพิ่มพูนภายในบริบทหรือสิ่งแวดล้อมที่บุคคลนั้นสัมผัสด้วยเสมอ หากมองในกรอบของปรัชญาสำนักขงจื้อแล้ว *เต๋า* ของปัจเจกบุคคลจะพัฒนาและเพิ่มพูนได้ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นชุมชนมนุษย์ที่งดงามเท่านั้น ในขณะที่สำนักเต๋ามองว่า *เต๋า* ของมนุษย์จะเพิ่มพูนหากพัฒนาในบริบทของโลกธรรมชาติซึ่งยิ่งใหญ่กว่า ภาพความสัมพันธ์ของ *เต๋า* และ *เต๋า* จึงเป็นในลักษณะที่ *เต๋า* เป็น “สนาม” หรือ “พื้นที่” (field) ส่วน *เต๋า* เป็นองค์ประกอบหรือ “มุมมองที่เฉพาะเจาะจง” (focus) ในสนามนั้น (ปกรณัมลิมปุนสุธร์น, 2553 : หน้า111)

จงจื้อไม่ได้ต้องการใช้ความกำกวมของภาษาเพื่อโต้แย้งขงจื้อ หากแต่ต้องการแสดงให้เห็นข้อจำกัดของวิธีการทางตรรกะที่อยู่ขงจื้อไว้รวมทั้งต้องการปฏิเสธความเป็นภววิสัยของความรู้ที่แยกโลกที่ถูกรู้ (*เต๋า*) ออกจากตัวผู้รู้ (*เต๋า*) กล่าวคือความรู้ที่จงจื้อมีเป็นความรู้ที่มาจากการสัมผัสกับสรรพสิ่งตามกรอบความคิดในแต่ละสถานการณ์ ทั้งจงจื้อ ปลา และขงจื้อ ต่างเป็นส่วนหนึ่งในสถานการณ์ริมฝั่งแม่น้ำหวา ความรู้ “จากที่นี้” เป็นความรู้ที่จงจื้อ “ลิ้ม” การแบ่งแยกสิ่งที่ถูกรู้ (คือปลาและขงจื้อ) กับผู้รู้ (คือตัวจงจื้อ) อันเป็นการเชื่อมโยงโลกของปลาและขงจื้อเข้ากับโลกของจงจื้อที่มีกรอบความคิดในการมองโลกตรรกะริมแม่น้ำหวา ด้วยกรอบความคิดนี้เอง จงจื้อตีความหรือใช้จินตนาการสรุปว่าอาการแหวกว่ายของปลาแสดงว่าปลากำลังมีความสุข อีกทั้งเชื่อมโยงกับโลกของขงจื้อด้วยการใช้วิธีทางตรรกะตอบโต้ จงจื้อจึงหลอมรวมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังถูกรู้กับผู้รู้จนไม่มีการแบ่งแยก ทำให้โลกของจงจื้อกับโลกของปลาและขงจื้อสัมพันธ์กันได้ จงจื้อจึงได้รื่นรมย์ไปพร้อมกับความสุขของปลา รวมทั้งรื่นรมย์ไปกับการปะทะคารมกับขงจื้อ การที่ขงจื้อถามจงจื้อว่ารู้ได้อย่างไรว่าปลามีความสุข แล้วจงจื้อตอบว่า

รู้จากที่นี่ ที่ริมแม่น้ำหวง จึงเป็นการบอกว่าความรู้เชิงข้อเท็จจริงบางอย่าง (ความรู้ที่ว่าปลามีความสุขจริงๆ หรือไม่ และความรู้ที่ว่าจิ้งจอกหรือไม่ว่าปลามีความสุข) อาจไม่สำคัญเท่ากับความรู้ที่เราสัมพันธ์กับสรรพสิ่งตามกรอบความคิดในแต่ละสถานการณ์ ความรู้แบบนี้ต่างหากที่สำคัญในการดำเนินชีวิตได้อย่างรื่นรมย์ บทสนทนาจึงสะท้อนข้อเสนอของสำนักเต๋าเรื่อง “อู๋จื่อ” หรือการละทิ้งความรู้ฝ่ายโลก (ความรู้ที่มุ่งจัดการและควบคุมโลก) และความรู้ที่แบ่งแยกโลกออกเป็นภาววิสัยด้วยนี่เป็นท่าทีที่สำนักเต๋าเสนอให้มนุษย์มีเมื่อสัมพันธ์กับโลก (ปรกรณ์ ลิมปยุสนร์, 2553 : หน้า113)

3) อู๋เหวย

นอกจากจะเสนอให้ละทิ้งความรู้ฝ่ายโลก และความรู้ที่แบ่งแยกผู้รู้ ออกจากสิ่งที่ถูกรู้อย่างเป็นทางการวิสัยแล้ว สำนักเต๋ายังมองว่าการละทิ้งความรู้ดังกล่าว ในที่สุดแล้วจะทำให้มนุษย์ปฏิบัติต่อโลกด้วยการกระทำที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติที่เรียกว่า อู๋เหวย เป็นที่ถกเถียงกันมากกว่า อู๋เหวย หมายความว่าอย่างไร คำว่า อู๋ ในภาษาจีนหมายถึง “ไม่มี” แต่เมื่อพิจารณาควบคู่ทั้งสองคำแล้วผู้แปลส่วนใหญ่มักตีความในเชิงเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติว่าเป็นการ “หลีกเลี่ยงการกระทำ” บางอย่าง ปัญหาคืออยู่ที่คำว่า เหวย ซึ่งอาจหมายถึงให้หลีกเลี่ยงการกระทำที่มีการไตร่ตรองหรือมีจุดมุ่งหมายบางอย่าง หรืออาจจะหมายถึงหลีกเลี่ยงการกระทำที่ขัดแย้งกับธรรมชาติ การตีความเช่นนี้อาศัยพิจารณาจากท่าทีของสำนักเต๋าที่ปฏิเสธสังคมและให้ความสำคัญกับโลกธรรมชาติ (Hansen, Chad. 2003)

ภาษาไทยมักแปล อู๋เหวย ว่า “การไม่กระทำ” ซึ่งอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าอู๋เหวยคือการนิ่งเฉยไม่ทำอะไรเลย ที่จริงแล้วอู๋เหวย คือการกระทำที่ จื่อหราน หรือ “เป็นไปเอง” ซึ่งเป็นการกระทำที่อ่อนน้อม ไม่แทรกแซงบังคับ ไม่ต้องใช้ความพยายาม และไม่ใช้การกระทำที่ยืนกรานอะไรบางอย่าง (nonassertive) หากมนุษย์ปฏิบัติต่อสรรพสิ่งด้วยท่าที อู๋เหวย กิจต่างๆ จะสามารถดำเนินไปได้เอง ดังที่ เต๋าเต๋อจิง บทที่ 37 บันทึกไว้ว่า

ธรรมวิถี (เต๋า) ย่อมประกอบนิกรกรรม (อุ้งเหวย) เป็นนิจ
โดยมีมีกิจใดที่ไม่ประกอบ
แม้พระราชผู้เป็นเจ้าของสามารถผดุงไว้ได้
สกลสิ่งย่อมผันแปรไปด้วยตนเอง

(ปกรณ์ ดิมปฺนุสรณ์, 2547: หน้า 74, คำในวงเล็บเป็นของผู้เรียบเรียง)

อุ้งเหวยจึงเป็นการกระทำที่ตระหนักถึงตัวตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและต้องสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง เมื่อเราพัฒนาต่อของเราและดำเนินตามเป้าหมายที่วางไว้ในขณะเดียวกันเราก็ต้องส่งเสริมเกื้อหนุนสิ่งต่างๆ รอบตัวด้วย

เต๋าแต่จริง จะกล่าวถึง อุ้งเหวย ในบริบทของการปกครองเป็นหลัก โดยเสนอว่า “การปกครองโดยไม่ปกครอง” ถือเป็นศิลปะแห่งการปกครองสูงสุด ดังในเต๋าแต่จริง บทที่ 57 บันทึกไว้ว่า

อริยมนุษย์จึงกล่าวไว้ว่า ‘ข้ามิกอปรกรรม ประชาธรรมก็บังเกิดเอง
ข้ารักนิงสงบ ประชาก็พบครรถงเอง
ข้าปราศจากกิจ ประชาภิบริบูรณ์เอง
ข้ามิปรารถนา ประชาภิเรียบง่ายพอใจเอง’
(ปกรณ์ ดิมปฺนุสรณ์, 2547: หน้า 114)

โดยทั่วไป “อำนาจ” การปกครองที่รัฐใช้ เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นโดยใช้กฎหมายและกำลังบังคับเป็นเครื่องมือควบคุมประชาชน แต่สำนักเต๋าเสนอให้รัฐลดการใช้อำนาจดังกล่าว แล้วหันมาใช้ “อำนาจ” ที่เป็นพลังเชิงอ่อนแทน กล่าวคือ รัฐควรหยุดการกระทำที่เป็น “อำนาจ” ในเชิงควบคุม คุกคาม ชูเชื้อ เช่น ลดการออกคำสั่ง กฎหมาย และการทำสงคราม ลดข้อกำหนดมาตรฐานคุณค่า การยกย่องเชิดชู การให้รางวัลและลงโทษ ลดการส่งเสริมวิทยากรความรู้ที่ทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน เป็นต้น สำนักเต๋ามองว่าหากรัฐทำเช่นนี้ได้สังคมและประชาชนทั้งหมดจะค่อยๆ หวนคืนสู่วิถีธรรมชาติดั้งเดิมของตนได้เอง ด้วยหลักการปกครองโดยไม่ปกครองนี้เอง เหล่าจึงจัดอันดับให้ผู้ปกครองที่ประชาชนเพียงรู้ว่ามิอยู่เป็นผู้ปกครองที่ดีที่สุด ดังเต๋าแต่จริง บทที่ 17 บันทึกไว้ว่า

เบื้องบนชั้นพิเศษสุด ผู้อยู่เบื้องล่างเพียงรู้ว่ามืออยู่
 ระดับถัดมา เบื้องล่างรู้สึกสนิทใจ
 ระดับถัดมา เบื้องล่างแซ่ซ้องสดุดี
 ระดับถัดมา เบื้องล่างหวาดหวั่นยำเกรง
 ระดับถัดมา เบื้องล่างปรามาสหมีนแคลน
 (ปกรณัม ลิมปฺนุสรณฺ์, 2547: หน้า 34)

สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่ง คือ นอกจากสำนักเต๋าจะเสนอให้มนุษย์สัมพันธ์กับโลกโดยการให้ละทิ้ง “ความรู้” และ “การกระทำ” บางอย่างแล้ว ยังให้ลด “ความปรารถนา” (無欲) ด้วย ประโยคที่ว่า “ข้ามิปรารถนา ประชากรี่เรียบง่ายพอใจเอง” มีใ้หมายความว่าไม่ให้ปรารถนาสิ่งใด หากแต่เป็นการให้ลดความปรารถนาที่จะครอบครองควบคุมนั่นเอง

ส่วนในจวงจื๊อกลุ่มบทในไม่ได้อธิบาย คู่เหว่ย ในบริบทของการปกครองอย่างโดดเด่นเชกเช่น เต๋าแต่จริง แต่จวงจื๊อเน้นให้ความเข้าใจ คู่เหว่ย ในบริบทของปัจเจกบุคคล โดยอธิบายลักษณะและท่าทีของผู้ที่สามารถปฏิบัติ คู่เหว่ย หรือสามารถสร้างความกลมกลืนระหว่างตัวตน การกระทำ และโลกที่สัมพันธ์ได้อย่างกลมกลืนเป็นธรรมชาติ ผ่านทักษะและลีลาการแล่นเรือของพ่อครัวติง (จวงจื๊อ บทที่ 3) (ปกรณัม ลิมปฺนุสรณฺ์, 2540: หน้า 60-64) เรื่องราวของพ่อครัวติงนี้ทำให้เข้าใจมากขึ้นว่าจวงจื๊อมองการกระทำที่กลมกลืนกับธรรมชาติว่าเป็นการกระทำที่มาจากทักษะซึ่งสามารถ “ลื่น” การแยกแยะจนกระทำได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายาม

การนำปรัชญาเต๋ามาประยุกต์ใช้กับมนุษย์

การนำปรัชญาเต๋ามาประยุกต์ใช้กับมนุษย์ พบว่า ปรัชญาสำนักเต๋ามีข้อให้โต้แย้งได้ในหลายประเด็น แต่เหตุที่จะนำไปสู่การโต้แย้งหลักๆ จะเหมือนกัน นั่นก็คือความรู้สึกขัดแย้งต่อหลักการอธิบายแนวคิด เช่น ความหมายของเต๋า ธรรมชาติที่ท่านเล่าจื๊อหมายถึง แนวคิดทางปรัชญา เป็นต้น แม้เต๋าดูเหมือนจะมีหลักปรัชญา

เป็น “ธรรมชาตินิยม” แต่หลักปรัชญาของเต๋าเมื่ออธิบายๆ ไป กลับสร้างความรู้สึกขัดแย้งต่อ “ธรรมชาติของมนุษย์” และยิ่งไปกว่านั้นก็คือในบางแห่งก็สร้างความรู้สึกว่าย้อนแย้งกับหลักคำสอนของสำนักตัวเอง เราจะศึกษาเป็นประเด็นๆ ไปตามลำดับดังนี้

1) ลักษณะของปรัชญา “เต๋า”

มาดูก่อนว่าปรัชญาเต๋ามีลักษณะเป็นอย่างไร ปรัชญาของสำนักเต๋าคงจะให้ความสำคัญกับธรรมชาติ เต๋าจึงมีลักษณะเป็นปรัชญาแบบธรรมชาตินิยมที่เรียกว่าเป็นปรัชญาแบบธรรมชาตินิยมนี้ไม่ได้หมายความว่าให้ประชาชนไปอยู่ในป่าเขา หากเป็นการดำเนินชีวิตในวิถีทางแบบธรรมชาติ คือ ไม่เอากฎเกณฑ์ จารีตธรรมเนียม หรือประเพณีไปเป็นกรอบอย่างเช่นคำสอนของขงจื้อที่มักเกี่ยวข้องกับ การปกครองการเมืองเป็นหลัก

ปรัชญาแบบธรรมชาตินิยมนี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง ดังในบทที่ 16 ว่า **“การกลับไปสู่รากฐานเดิมที่ให้แก่ดิ คือความสงบ เรียกว่ากลับไปสู่ธรรมชาติเดิมของตน กลับไปสู่ธรรมชาติเดิมของตน ย่อมค้นพบกฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยน เมื่อทราบกฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยน จึงเรียกได้ว่าเป็นผู้รู้แจ้ง หากไม่รู้กฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยนนี้ ย่อมนำความเสื่อมสลายมาสู่ตน”**

การเน้นธรรมชาติของเต๋านั้น ไม่เพียงแต่กล่าวไว้ในหลักแห่งปรัชญาเท่านั้น หากแต่มีการกล่าวอยู่ทั่วไป เริ่มต้นตั้งแต่การให้ความหมายของคำว่า “เต๋า” เลยทีเดียว

(1) “เต๋า” คืออะไร

การให้ความหมายของ “เต๋า” นั้น เป็นปัญหาถกเถียงกันมาตลอดยังไม่เป็นที่สิ้นสุด **เล่าจื๊อเองก็ได้กล่าวไว้ตั้งแต่แรกว่า “เต๋าเป็นธรรมชาติที่อยู่เหนือการสมมติ เต๋านำมาเรียกขานกันนั้น ไม่ใช่เต๋าแท้ ภาษาของมนุษย์ล้วนแต่เป็นเรื่องสมมติกันทั้งนั้น แต่ครั้งจะไม่เรียกเต๋า ก็ไม่รู้จะทำใ้คนเข้าใจได้อย่างไร”**

ผู้เขียนเห็นว่าการให้ความหมาย เต๋า ของเล่าจื๊อนั้น ทำให้ดูลึกลับเฉยๆ เมื่อเต๋าเป็นความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือการสมมติ ก็จะไม่มีประโยชน์อะไรกับการเรียก

ว่า เต๋า เพราะถึงเรียกว่าเต๋า ก็ไม่ได้สื่อถึงความจริงสูงสุดอันเป็นภาพจริงแท้ของเต๋า แม้จะบอกว่าที่เรียกว่า เต๋า นั้น พothที่จะทำให้คนเข้าใจได้ก็ตาม แต่เล่าจื๊อจะทราบได้อย่างไรว่าความเข้าใจที่ผู้ฟังเข้าใจนั้นตรงตามที่เล่าจื๊อต้องการให้เข้าใจหรือเป็นภาพเดียวกันกับที่เล่าจื๊อต้องการ

เล่าจื๊อ ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า เต๋าเป็นธรรมชาติที่มีอาจเห็นได้ด้วยการดู จะเงี่ยหูฟังก็มีอาจได้ยิน จะสัมผัสก็กระทบมิได้ เป็นต้น

ประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่าในเมื่ออะไรๆ ก็ไม่อาจจะเห็นหรือสัมผัส เต๋า ได้ เต๋า ในความหมายของเล่าจื๊อ จึงหนีไปในทางปรัชญาความคิด ดังนั้น การไม่อธิบายความหมายของเต๋านั้นแหละ น่าจะดีกว่าการพยายามอธิบาย เพราะยิ่งอธิบายก็ยิ่งห่างไกลไปจากความจริง ตกลง เต๋าเป็นเพียงวาทกรรมหรือเปล่า

เล่าจื๊อ กล่าวถึง เต๋า ในทำนองว่าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังที่ใน เต๋า เต๋อ จิง บทที่ 42 บันทึกไว้ว่า ธรรมวิถี (เต๋า) ก่อกำเนิดหนึ่ง หนึ่งก่อกำเนิดสอง สองก่อกำเนิดสาม สามก่อกำเนิดสกล สิ่งสกลทุกสิ่งล้วนแบ่งไว้ซึ่ง 'อิน' (หยิน) และ กอดไว้ซึ่ง 'หยาง' (หยาง) ประกอบด้วย 'ปราณ' (ชี่) จนเกิด 'ดุลยภาพ'

ประเด็นที่ชวนให้หันาคิดก็คือว่า ถ้าเต๋าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งเต๋าก็ต้องเป็นต้นกำเนิดของสิ่งสมมติด้วย เพราะหนึ่งในสรรพสิ่งนั้นก็คือสิ่งสมมติ ที่บอกว่าเต๋า อยู่เหนือสิ่งสมมตินั้น ดูเหมือนจะเป็นการพูดแยกเต๋ออกจากสิ่งสมมติ ความจริงตามข้อความดังกล่าวนั้น สิ่งสมมติก็มาจากเต๋า ดังนั้น ภาษาแม้จะเป็นสิ่งสมมติก็สามารถสื่อให้เข้าใจเต๋ากำเนินของตนเองคือเต๋าได้ หรือถ้าหากจะบอกอีกว่าเต๋า อยู่เหนือการสมมติ ดังท่านเล่าจื๊อได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า **“เต๋าเป็นธรรมชาติที่อยู่เหนือการสมมติ”** ถ้าเป็นเช่นนั้น คำนี้ก็ทำให้ย้อนแย้งต่อคำกล่าวที่ว่า **“เต๋าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง”** เพราะว่า **“สรรพสิ่ง”** ไม่น่าจะมีช้อยกเว้นรวมไปถึงการยกเว้นสิ่งสมมติด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่ชัดก็คือ **“เต๋าเป็นธรรมชาติ...”** คำว่า ธรรมชาติ ในประโยคนี้หมายถึง เต๋า คือ ธรรมชาติ หรือหมายถึง เต๋า มีธรรมชาติอยู่เหนือการสมมติโดยปริยาย ถึงอย่างไรก็ตามคำว่าธรรมชาติก็วนเวียนอยู่กับเต๋ายูทีเดียว

(2) ทำไมแนวคิดของปรัชญาเล่าจื๊อจึงมีหัวใจอยู่ที่ธรรมชาติ ?

ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตแนวคิดของสำนักเต๋าว่าให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และก็มีความพยายามที่จะบอกว่าปัญหาทุกอย่างแก้ได้หากว่าเข้าถึงธรรมชาติ ดำเนินทุกอย่างไปให้สอดคล้องกับธรรมชาติ จริงอยู่ฟังแล้วดูเหมือนจะง่ายต่อการเข้าใจ แต่เมื่อนั่งใคร่ครวญพิจารณาตาม กลับปรากฏว่าไม่ง่ายที่จะเข้าใจได้อย่างที่คิด เพราะธรรมชาติที่สำนักนี้หมายถึงนั้นก็คือเต๋า แล้วเต๋าคืออะไร เต๋าแท้ๆ ท่านเล่าจื๊อบอกว่าพูดไม่ได้ บอกไม่ได้ หรือสื่อให้รู้ได้ด้วยอาการใดๆ ไม่ได้ แต่เราพูดกันอยู่ว่าเต๋าๆ นั้นๆ ไม่ใช่เต๋าแท้ เป็นแต่เพียงสมมติเท่านั้น ดังนั้น เมื่อเราเข้าใจเต๋าไม่ได้ เราก็เข้าใจธรรมชาติตามความหมายของท่านเล่าจื๊อไม่ได้เช่นกัน แล้วเราจะเข้าถึงธรรมชาติได้อย่างไรเล่า เพราะธรรมชาติตามความหมายของท่านเล่าจื๊อจะเป็นธรรมชาติอย่างไรที่เราเข้าใจหรือเปล่านั้นก็ไม่รู้ แม้เราจะบอกว่าเราได้เข้าถึงธรรมชาติแล้วใช้ชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ยังไม่เห็นจะแก้ปัญหาอะไรได้เลย สำนักเต๋าก็จะบอกอีกว่าธรรมชาติที่ท่านหมายถึงกับธรรมชาติที่สำนักเต๋ามีหมายถึงเป็นคนละอย่างกันอีก ประเด็นนี้รู้สึกได้ว่าแนวคิดเรื่องธรรมชาติหรือเต๋านั้น ทำให้เป็นเรื่องลึกลับซับซ้อน ไม่เป็นธรรมชาติอย่างที่ได้อธิบายธรรมชาติเลย

ประเด็นที่ชวนให้ตั้งข้อสังเกตก็คือว่าเหตุใดสำนักเต๋าก็ได้ยกเอาธรรมชาติขึ้นมาเป็นหัวใจสำคัญในการตอบปัญหาทางปรัชญาและฟังธงว่าธรรมชาติแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง และอาจตีความหมายได้ว่าไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นอย่างไร กลายเป็นว่าเหมือนแก้วสารพัดนึกอย่างไรอย่างนั้น เมื่อกลับมานั่งทบทวนใคร่ครวญเพื่อหาคำตอบที่สมเหตุสมผลก็ทำให้ได้คำตอบแบบธรรมชาติๆ เลยก็คือว่า หรือว่าธรรมชาติแวดล้อมที่ท่านอยู่มาตั้งแต่เกิดหล่อหลอมให้ท่านเชื่อว่าธรรมชาติเท่านั้นที่เป็นสิ่งจริงแท้ ภูมิประเทศที่ท่านเกิดมีแต่ธรรมชาติและอันเนื่องมาจากภูมิลำเนาของเล่าจื๊อเองที่อาศัยอยู่ในทางภาคใต้ที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในทางภาคเหนือที่ขงจื๊ออาศัยอยู่ ทำให้ทรงระแคะในกรมองปัญหาและแก้ไขปัญหาลงของเล่าจื๊อดำเนินไปในทิศทางเข้าหาธรรมชาติมากกว่า เพราะธรรมชาติที่เล่าจื๊อได้สัมผัสนั้นเป็นมิตรกับมนุษย์มากกว่าธรรมชาติในทางภาคเหนือที่ขงจื๊อได้สัมผัส

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาแบบเต๋าเสนอให้คนกลับคืนสู่ธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ และธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่มาก่อนที่มนุษย์จะได้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการประพฤติปฏิบัติระหว่างกัน หรือกระทั่งในทางความคิดด้วย เต๋าจะมีกฎเกณฑ์ในการโจมตีลัทธิปรัชญาอื่นอยู่ เมื่อโจมตีเสร็จ เต๋าก็จะบอกแนวทางที่ดีที่สุดเสนอให้ นั่นก็คือ ธรรมชาติ ลองไปดูวิธีการของเต๋าในการโจมตีสำนักอื่นดูโดยเฉพาะสำนักที่ถูกเต๋าโจมตีอยู่เนื่องนี้นั่นก็คือลัทธิปรัชญาขงจื้อ

(3) ลักษณะการโจมตีของปรัชญา “เต๋า”

ปรัชญาเต๋านั้นเมื่อจะโจมตีสำนักปรัชญาอื่นก็มักจะโจมตีที่กฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้น การโจมตีกฎเกณฑ์ของเต๋านี้ที่นี้วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องปอบเกิดปัญหาของเล่าจื้อที่ว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์นั้นล้วนแล้วแต่เกิดมาจากการปรุงแต่งของมนุษย์ทั้งสิ้น กล่าวคือที่สังคมมนุษย์เกิดความวุ่นวายขึ้นก็เนื่องมาจากการปรุงแต่งทางสังคมของมนุษย์ หากมนุษย์ละทิ้งอารยธรรมกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมขึ้นได้ มนุษย์ก็จะพบกับความสุข (ศรัญญา อรุณขจรศักดิ์. 2547)

ดังปรากฏในบทที่ 18 ความว่า **“เมื่อสัจธรรมแห่งเต๋าเสื่อมโทรมลง ความถูกต้องและความดีงามก็เกิดขึ้น เมื่อความรอบรู้และความเฉลียวฉลาดเกิดขึ้น ความหน้าไหว้หลังหลอกก็ติดตามมา เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติทั้งหมดไม่เป็นไปโดยปกติสุข ก็เกิด “บิดาใจดี” และ “บุตรกตัญญู” เมื่อประเทศชาติอยู่ในภาวะยุ่งเหยิง คุณค่าของขุนนางภักดีก็เกิดขึ้น”**

การโจมตีแนวคิดหรือหลักปรัชญาของสำนักต่าง ๆ ของเต๋ามักจะเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ และสุดท้ายก็เสนอทางออกที่เต๋าเชื่อว่าเป็นที่ดีที่สุดและถูกต้องที่สุด สามารถแก้ได้ทุกปัญหา นั่นก็คือการกลับคืนสู่ธรรมชาติที่อาจเรียกว่าเต๋าก็ได้ หากใครๆ จะบอกว่าสังคมต้องมีระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน พร้อมกันนั้นก็ให้น่าจารีต ประเพณีอันดีงามที่ได้อยู่แล้วมาปฏิบัติ เต๋าบอกว่านั่นเป็นการสร้างความยุ่งเหยิงและวุ่นวาย สังคมเช่นนั้นเป็นสังคมอารยะไม่ได้

(4) สังคมอารยะแบบเต๋า

เต๋าให้การปฏิเสธสังคมอารยะอันประกอบไปด้วยจารีต ประเพณี รวมถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ หลักการที่จะสร้างสังคมอารยะในแบบของเต๋านั้น เต๋าให้ยึดหลักแห่ง “การไม่กระทำ” การไม่กระทำในที่นี้ไม่ได้หมายถึงไม่ต้องทำอะไรเลย หากแต่เป็นการไม่กระทำสิ่งที่ขัดกับธรรมชาติ ดังปรากฏในบทที่ 37 ความว่า “*เต๋อไม่เคยกระทำ แม้กระนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็สำเร็จลุล่วง หากกษัตริย์และเจ้านครสามารถรักษาเต๋อไว้ได้ โลกก็จะเปลี่ยนแปลงไปโดยความต่อเนื่อง เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปและเกิดการกระทำต่าง ๆ ขึ้น จงปล่อยให้ความเรียบง่ายแต่บรรพกาลเป็นผู้ควบคุมการกระทำ ความเรียบง่ายแต่บรรพกาลนี้ไร้ชื่อ มันช่วยขจัดความอยากทั้งปวง ความสงบย่อมเกิดขึ้น ดังนั้นโลกย่อมถึงซึ่งสันติสุข*”

ดังนั้น เต๋อจึงได้เสนอการปกครองแบบไม่ต้องปกครอง หรือกระทำแบบไม่กระทำ หากทำได้สังคมอารยะที่เราปรารถนาก็จะปรากฏขึ้นแน่นอน

เสนอการปกครองโดยการไม่กระทำ

สำนักเต๋อได้พูดถึงเรื่องการปกครองโดยการไม่กระทำ เพื่อยังความสงบสุขให้กับราษฎรเอาไว้ในบทที่ 57 ไว้อย่างชัดเจนว่า “*ปกครองอาณาจักรด้วยธรรม ทำศึกด้วยเพทุบาย มีชัยต่อโลกโดยการไม่กระทำ เหตุใดข้าพเจ้าจึงทราบดังนี้ จากสิ่งเหล่านี้คือ ข้อห้ามยิ่งมาก ประชากรราษฎรยิ่งยากจน อาวุธยิ่งแหลมคม ประเทศยิ่งวุ่นวายสับสน วิทยาการยิ่งมีมาก สิ่งประดิษฐ์ยิ่งแปลกประหลาด กฎหมายยิ่งมีมาก โจรผู้ร้ายยิ่งชุกชุม ดังนั้น ประชาชนจึงกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้ามิได้กระทำ ราษฎรก็ปรับปรุงตนเอง ข้าพเจ้าตั้งตนในความสงบ ราษฎรก็ประพฤติตนถูกต้อง ข้าพเจ้าไม่เข้ายุ่งเกี่ยว ราษฎรก็ร่ำรวย ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรก็มีความสามัคคีและชื่อสัตย์*”

จากที่ได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่า สำนักเต๋อนั้นก่อนจะเสนอหลักปรัชญาของตัวเองว่าดีที่สุดในยุคนั้นก็มักจะโจมตีก่อน และการโจมตีนั้นก็เป็นหลักอันหนึ่งที่จะทำให้ผู้ที่ถูกโจมตีหันมดหวังกับหลักการเก่าแล้วก็พร้อมที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามได้ทันทีในการหลักการใหม่ที่เต๋อจะเสนอ นั่นก็เป็นเหตุผลหนึ่งของเต๋อ

เหตุผลในการโจมตีกฎเกณฑ์ของเล่าจื้อ

เหตุผลในการโจมตีกฎเกณฑ์ของเล่าจื้อยังไม่ได้มีอยู่เพียงแค่กฎเกณฑ์เหล่านั้นไม่ได้ยังสร้างความสงบสุขให้กับสังคม หากแต่กฎเกณฑ์เหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาให้กับสังคมหรือสร้างความยากลำบากให้กับราษฎรอีกด้วย ดังในบทที่ 75 กล่าวไว้ว่า **“เมื่อราษฎรอดอยากยากแค้น เพราะผู้ปกครองเก็บภาษีมากเกินไป ราษฎรที่หิวโหยยอมไม่อาจปกครองได้ นี้เกิดจากผู้ปกครองเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากเกินไป ทำให้ปกครองพลเมืองไม่ได้”**

ทั้งนี้ เหตุแห่งการโจมตีกฎเกณฑ์ของเต๋าก็ประการหนึ่งนั่นคือ ความเชื่อใหม่ในทัศนะคู่ขนานได้แก่ **“ความก้าวหน้า กับการกลับสู่กำเนิดเดิม รูปกับความว่าง วัฒนธรรมกับธรรมชาติ การกระทำกับการไม่กระทำ และความรู้กับความไม่รู้”**

เต๋ามีแนวคิดที่ว่าใครๆ ก็อยากให้สังคมสงบสุข อาจเรียกได้ว่า “สังคมในอุดมคติ” ก็ว่าได้ แต่การที่จะนำสังคมไปสู่สังคมแห่งอุดมคติให้ได้จริงๆ นั้น อาจไม่ใช่เรื่องง่าย สังคมอุดมคตินั้นเต๋าก็มีเช่นกัน

(5) สังคมอุดมคติของเต๋า

สังคมอุดมคติของเต๋าได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนที่สุดในบทที่ 80 ของคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง ซึ่งได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า **“เป็นเมืองที่มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง ผู้ปกครองสามารถสร้างความสุขสงบให้เกิดขึ้นในสังคมได้ จนทำให้ประชาชนไม่หนีอยากจะไปไหน ทั้งนี้สังคมอุดมคตินี้จะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องมาจากผู้ปกครองจำต้องยึดเต๋าเป็นหลักในการปกครอง โดยใช้หลักการปกครองโดยไม่ปกครอง คือ ปกครองราษฎรแต่ไม่ได้เข้าไปบงการชีวิตของราษฎร ดำรงตนเหมือนน้ำในที่ต่ำ มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นที่พึ่งให้กับประชาชน พร้อมกันนั้นก็ไม่ต้องไม่ยึดติดต่อสิ่งที่ได้กระทำ คือ เมื่อกิจการใดเสร็จสิ้นลงก็ให้ปล่อยวางลงเสีย หากผู้ปกครองสามารถยึดหลักแห่งเต๋า และปฏิบัติได้แล้ว ราษฎรก็จะดำเนินตามและสามารถร่วมกันรังสรรค์สังคมที่สงบสุขโดยปราศจากกฎเกณฑ์มาควบคุมพฤติกรรมระหว่างกันได้”**

จากการที่ได้ยกมากล่าวแล้วข้างต้นนั้น ก็สามารถที่จะทำให้เห็นว่าสำนักเต๋านั้นให้ความสำคัญในเรื่องธรรมชาติ ทุกสิ่งอย่างสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหานั้นจะน้อยใหญ่อย่างไร ก็จะไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป หากว่าได้เข้าไปเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันกับเต๋าหรือธรรมชาติแล้ว ถึงอย่างไรก็ตามก็ทำให้ได้แย้งได้ในหลายประเด็นด้วยกัน ขอโต้แย้งที่บทความนี้จะนำเสนอคือการโต้แย้งหลักปรัชญาของเต๋าที่เป็นธรรมชาตินิยมแบบสุดโต่งจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าขัดแย้งกับธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีข้อโต้แย้ง ดังนี้

(6) ข้อโต้แย้งธรรมชาตินิยมของเต๋า

ปรัชญาของเล่าจื๊อ มีคุณค่าต่อสังคมมาก เป็นไปเพื่อความสุขสงบร่มเย็นต่อสังคม หลักคำสอนใดที่เล่าจื๊อว่าไม่ดี เมื่อนำมาพิจารณาและปฏิบัติแล้วก็เห็นจริงตามนั้น แต่ก็มีหลักปรัชญาบางข้อที่ดูเหมือนไม่สมเหตุสมผล ตัวอย่าง เช่น ถ้าเข้าถึงธรรมชาติแล้ว ปฏิบัติตัวสอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ทุกอย่างก็จะดีเอง สังคมไม่ต้องมีหลักเกณฑ์อะไร เพราะยิ่งสังคมมีหลักเกณฑ์มากก็ยิ่งจะทำให้ยุ่งเหยิงมาก ดังนั้น การปกครองที่ดีก็คือการไม่ปกครอง เป็นต้น

แนวคิดของเต๋าดังกล่าวนั้น ถ้ามองว่าเป็นไปได้ใหม่ที่ทุกคนจะเข้าถึงเต๋าหรือธรรมชาติตามที่เต๋าต้องการนั้นได้ทุกคน ถ้ามันง่ายอย่างนั้น ปัญหาที่มีอยู่ในโลกใบนี้ก็คงไม่เกิดขึ้น แต่ที่มันเกิดปัญหาขึ้นมากมายด้วยเหตุว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความไม่เท่ากันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้ ความสามารถ สติ ปัญญา หรืออื่นๆ อีกมากมายอันเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้คนไม่เท่ากัน เมื่อเป็นเช่นนั้นกฎเกณฑ์ระเบียบ แบบแผนต่างๆ ก็ยังมีความจำเป็นอยู่ที่จะต้องมี เพราะ**มนุษย์มีธรรมชาติที่แตกต่างกัน** และไม่อาจที่จะเข้าถึงธรรมชาติหรือเต๋าได้ทุกคน มนุษย์ไม่อาจที่จะรู้ดีรู้ชั่วได้พร้อมๆ กัน หรือเท่าๆ กัน หากมองให้ใกล้ตัวเข้ามาแม้กระทั่งปรัชญาของเต๋าเองก็ตาม ท่านเล่าจื๊อได้เข้าถึงเต๋าแล้วและแม้จะพยายามอธิบายให้คนอื่นเข้าใจแค่ความหมายของเต๋าก็ยังยากเลย จะปวยกล่าวไปยถึงการให้ทุกคนเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเต๋าได้โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นเลย และการสื่อความหมายก็เป็นกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน หากไม่มีกฎเกณฑ์เลยตามที่ท่านเล่าจื๊อต้องการแล้ว การสื่อความหมายปรัชญาของเต๋าจะทำได้อย่างไร แม้แต่ตัวท่านเองก็ตั้งอยู่ในกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน เช่น การที่ท่านอยู่ในห้องสมุดท่านก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หากว่ากฎเกณฑ์เป็นเรื่องที่ไร้สาระจริงๆ ทำไมท่านไม่ละทิ้งตั้งแต่แรก หนังสือที่ท่านได้อ่านและทำให้ท่านได้รับความรู้มากมายนั้นก็ก็เป็นผลมาการกฎเกณฑ์ที่ท่านมักนำขึ้นมาโจมตีเช่นเดียวกัน เป็นกฎเกณฑ์ทางภาษา

ยิ่งใคร่ครวญก็ทำให้เห็นว่า กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน จารีต ประเพณี ต่างๆ ก็ยังมีความจำเป็นอยู่ ที่จะทำให้การอยู่ด้วยกันในสังคมมีความสงบสุขได้ เพราะด้วยเหตุว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่มนุษย์ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน อันจะเป็นเหตุที่ทุกคนเข้าถึงธรรมชาติหรือเต๋าได้โดยพร้อมเพรียงกัน คือรู้ตัวชี้ตัวเอง มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนและเรียนรู้จึงจะดีได้ แม้กระทั่งท่านเล่าจื๊อเองก็อาศัย กระบวนการนี้เช่นเดียวกันและด้วยเหตุว่าโลกใบนี้ยังเป็นโลกแห่งการสมมติอยู่ หาได้เป็นโลกที่สมบูรณ์แบบไม่ เรื่องสมมติมีระเบียบกฎเกณฑ์เป็นต้นก็คงต้องมีอยู่

นอกเหนือจากนั้นก็ยังมีหลักปรัชญาที่ว่า **ถ้าปฏิบัติตามปรัชญาเต๋า การศึกษาเล่าเรียนก็ไม่จำเป็น** สถานศึกษาต่างๆ มากมายที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ต้องมี เพราะยิ่งเรียนไปก็ยิ่งหากไกลออกไปจากความจริง และที่สำคัญคือ ยิ่งเรียนไปก็ยิ่ง จะมีแต่การเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกัน ความจริงก็ไม่ใช่เป็นอย่างนั้นทุกคน เพราะธรรมชาติของคนก็จะมีทั้งดีและไม่ดี ถ้าเรียนแล้วไม่ดีทุกคน ก็แสดงว่าเต๋า เลือกว่าง ไม่ใช่ทุกอย่าง

ประเด็นการศึกษาเล่าเรียนไม่จำเป็นนั้น ยิ่งเป็นประเด็นย้อนแย้งและขัดแย้ง ต่อธรรมชาติของความเป็นมนุษย์อย่างมากเลย เพราะถ้าไม่มีการศึกษาเล่าเรียนเล่า การถ่ายทอดอารยธรรมโลกก็เกิดขึ้นไม่ได้ อารยธรรมโลกก็เลือนหายไป และการ เจริญในด้านต่างๆ จะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะไม่มีการศึกษาเล่าเรียนสืบต่อกันไป การที่โลกได้เจริญทางวิทยาการด้านต่างๆ อย่างปัจจุบัน ตลอดถึงเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีต่างๆ เช่น มี รถยนต์ รถไฟ เรือบิน วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ เป็นต้น ก็เพราะเป็นผลมาจากการผสมผสานสติปัญญา ของมนุษย์ที่รับช่วงกันมา แล้วก็พัฒนาขึ้นไปตามลำดับ ก็ด้วยกระบวนการทาง การศึกษาทั้งนั้น ถ้าสมมติว่าทุกคนอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีการศึกษาเล่าเรียนเลยตาม ที่เล่าจื๊อกล่าวไว้ จะมีหลักประกันอันใดว่าทุกคนจะเข้าถึงเต๋า เพราะเต๋าเป็นนามธรรม สัมผัสไม่ได้ และจะให้ทุกคนเข้าใจตรงกันได้อย่างไร เพราะคนเรามีอุปนิสัยพื้นฐาน ต่างกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว บางคนรักสนุก บางคนชอบอยู่เฉยๆ คนเดียว แต่ละคนก็ชอบรูป รส กลิ่น เสียง ไม่เหมือนกัน เป็นต้น **การที่จะเกณฑ์ให้คนเหล่านั้น หันหน้าเข้าหาเต๋าอย่างเดียวกันนั้น จะได้ผลหรือจะมีเป็นการฝืนธรรมชาติ ของเขาไปใช้ไหม**

ตามประวัติ เล่าจื้อ เริ่มแรกทำงานในห้องสมุดแค้วนใจ พุดตามภาษาสมมติ ปัจจุบันก็คือเป็น “บรรณารักษ์” นั่นเอง ท่านเป็นบรรณารักษ์มายาวนาน เมื่ออยู่กับหนังสือก็ธรรมชาติอยู่เองที่จะมีโอกาสมากกว่าใครที่จะได้อ่านหนังสือดีๆ การอ่านหนังสือก็คือการศึกษาอย่างหนึ่ง การปฏิเสธรการศึกษาของเล่าจื้อ ก็เป็นข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า เล่าจื้อได้ปฏิเสธสิ่งที่เล่าจื้อเองก็ได้ทำมาตลอดชีวิต แล้วถ้าไม่ดีตลอดระยะเวลาที่เล่าจื้อได้ทำแล้วนั้น มันหมายความว่าอย่างไร คำถามก็คือว่า ถ้าการศึกษาไม่ดีจริงๆ การมีห้องสมุดก็ขัดขวางการเข้าถึงเต๋า แล้วคนที่ขัดขวางเต๋ามาตลอดก็คือเล่าจื้อเอง เพราะท่านอยู่ในห้องสมุดก็เท่ากับท่านส่งเสริมการศึกษา

การศึกษาเล่าเรียนเป็นกระบวนการขัดเกลา ผีกัดดัดตน ที่จะทำให้มนุษย์มีความดีใกล้เคียงกัน เพราะเมื่อรู้เหมือนกันก็จะทำให้มนุษย์เข้าใจและทำดีในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากมนุษย์ในระยะแรกของชีวิตจะเป็นสัตว์ที่อ่อนแอที่สุด เพราะกว่าจะโตกว่าจะรู้เรื่องต้องเป็นวันเป็นเดือนเป็นปี ถ้าการศึกษาไม่ดีจริงและไม่มีความสำคัญจริง โลกใบนี้ก็ไม่อาจที่จะพัฒนาเทคโนโลยีมาถึงขนาดนี้ เพราะการพัฒนาต้องอาศัยการศึกษาเป็นพื้นฐาน เป็นไปได้ไหมที่มนุษย์ทุกคนเกิดมาก็จะรู้เองในทุกเรื่องที่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันรู้โดยธรรมชาติ คิดอย่างไรก็คิดไม่ออก ก็เหมือนๆ กันกับที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจจะรู้ได้อย่างที่ท่านเล่าจื้อรู้นั้นแหละ หลักปรัชญาของเต๋านในเรื่องนี้ทำให้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะไม่สมเหตุสมผล อันเนื่องด้วยธรรมชาติของมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน การศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะเติมเต็มให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะการศึกษาเพื่อให้มนุษย์รู้ตัวรู้ชั่ว

บทสรุป

เล่าจื้อ สอนให้คนกลับเข้าหาเต๋า เพราะเต๋าทำให้มนุษย์มีความสุขอย่างเต็มดามาแล้ว แต่ต่อมามนุษย์ถูกความอยากเข้าครอบงำทำให้ตกอยู่ในอำนาจกิเลส ตัณหาของตนจึงหันหลังให้เต๋า มุ่งหน้าแสวงหาสิ่งต่างๆ มาสนองความอยากของตัวเอง ผลก็คือมนุษย์ต้องมีความทุกข์ เดือนร้อนมากขึ้นทุกที มีวิธีเดียวเท่านั้นที่จะกำจัดความเลวร้ายได้ ก็โดยการหันไปหาเต๋า นั่นก็คือ ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืน

กับธรรมชาติ ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ตัดความฟุ้งเฟ้อ เลิกละการศึกษาเล่าเรียน หยุดสร้างวัฒนธรรมและอารยธรรมต่างๆ ให้หมดสิ้น หากทำได้อย่างนี้มนุษย์ก็จะกลับเข้าหาเต๋า มีความสงบสุขอย่างเต็มดั่งตามเดิม แต่เมื่อย้อนกลับมาดูในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว ธรรมชาติหรือเต๋า ที่สำนักเต๋าพูดถึงนั้น มนุษย์ไม่อาจที่จะทำอย่างนั้นได้ทุกคน ธรรมชาติของมนุษย์ไม่ได้ดีล้วนหรือเลวล้วน อาจมีทั้งดี ชั่ว หรือไม่ดีไม่ชั่วก็ได้ ดังนั้น ปรัชญาของเต๋าที่เน้นเรื่องของธรรมชาติเพื่อการพัฒนามนุษย์ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบธรรมชาตินิยมแบบสุดโต่งนั้นก็ไมอาจนำมาใช้ได้ในโลกแห่งความเป็นจริงเพราะขัดแย้งกับความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความไม่เท่าเทียมกันในทุกมิติอย่างสิ้นเชิง

เอกสารอ้างอิง

- สุวรรณา สถาอานันท์. (2539). **กระแสธารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่อง ธรรมชาติ อำนาจ และจารีต**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริบุญญา อรุณขจรศักดิ์. (2547). **ภาษาและความเป็นจริงในคัมภีร์เต๋าต่อจิงและจวงจื้อใน สุวรรณา สถาอานันท์ (บรรณาธิการ) ความเรียงใหม่ รื้อสร้างปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ ลิมปบุญสรณ์. (2547). **คัมภีร์เต๋าของเล่าจื้อ**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- _____. (2540). **คัมภีร์เต๋าของจวงจื้อ**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- _____. (2553). **คัมภีร์เต๋าของเล่าจื้อ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- น้อย พงษ์สนธิ. (2533). **ปรัชญาจีน**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- พ.รัตนลักข์. (2551). **เล่าจื้อแห่งลัทธิศาสนาเต๋า**. นนทบุรี : สมาร์ทบุ๊ก. โมทยากร. (ม.ป.ป.). **ลัทธิเต๋า**. กรุงเทพฯ: พิทยาการ.
- Hall, David and Roger T. (1998). **Daoist Philosophy**. In Edward Craig (ed.). **Routledge Encyclopedia of Philosophy**.

- Hansen, Chad. (2006). **Chinese Philosophy: Daoism**. In Donald M. Borcher (ed.). *The Encyclopedia of Philosophy*. Second edition. New York: Macmillan.
- Shen, Vincent. (2003). **Daoism (Taoism): Classical (Dao Jia, Tao Chia)**. In Antonio S. Cua (ed.). *Encyclopedia of Chinese Philosophy*, London: Routledge.
- Hall, David and Roger T. (1998). **Daoist Philosophy**. In Edward Craig (ed.). *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. CD-Rom Version 1.0.
- Hansen, Chad. (2003). **Taoism**. In Edward N. Zalta (ed.). *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.